

Læreplan for Samfundsfag

*****

A: Formål og Introduktion

Formålet for undervisningen i samfundsfag

(Jf. § 18 i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.)

Formålet med undervisningen er, at eleverne opnår færdigheder i at anvende grundlæggende historiske, kulturgeografiske og andre samfundsfaglige beskrivelsesmetoder og forklaringsmodeller. Eleverne skal tilegne sig viden om levevilkår, tankesæt og samfundsformer lokalt, nationalt og globalt i fortid og nutid. Eleverne skal udvikle forståelse af sammenhængen mellem menneskers levevilkår og de naturgivne og menneskeskabte forhold og af, hvilken betydning ændringer har for levevilkårene og samfundslivet.

Stk. 2. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne opnår erkendelse af deres eget kulturelle og samfundsmæssige tilhørsforhold. Undervisningen skal tillige medvirke til, at eleverne udvikler deres kritiske sans og bliver i stand til selvstændigt at analysere, vurdere og tage stilling til politiske, økonomiske og ideologiske udsagn og problemstillinger lokalt, nationalt og globalt. Eleverne skal udvikle bevidsthed om de muligheder, faget rummer, og undervisningen skal gøre dem i stand til at tage medansvar for egen læring.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvikler interesse for politiske og samfundsmæssige spørgsmål og problematikker, og at de erkender, at der ligger historiske forudsætninger og forskellige værdisyn bag egne og andres holdninger og handlinger.

Stk. 4. Undervisningen skal give eleverne indsigt i andre kulturer og samfundsformer. Eleverne skal erhverve sig kendskab til nogle af de faktorer, der danner baggrund for det nutidige samfunds problemer og konflikter og til, hvordan de søges løst. Eleverne skal opnå indsigt i, hvorledes det enkelte menneske alene og i samarbejde med andre kan øve indflydelse på beslutninger i et demokratisk samfund.

Bemærkninger til formålet

Stk. 1 omhandler den konkrete viden og de færdigheder, som den enkelte skal opnå gennem skoleforløbet – det rent faglige aspekt.

Stk. 2 omhandler elevens personlige anvendelse af viden og færdigheder til personlig vækst og styrkelse af identitet og integritet - det intrapersonelle aspekt.

Stk. 3 omhandler elevens anvendelse af viden og færdigheder i samarbejde med andre til at skabe sig indsigt i og forståelse for andre mennesker - det interpersonelle aspekt.

Stk. 4 omhandler elevens anvendelse af viden og færdigheder både i det lokale og internationale samfund til styrkelse af demokratiet og den interkulturelle tolerance - det overordnede samfundsmæssige og kulturelle aspekt.

Undervisningen på mellemtrinnet tager i vid udstrækning udgangspunkt i elevernes begyndende erkendelse af egen kulturelle identitet og de historiske forudsætninger herfor. Med Grønland som udgangspunkt for forståelse af andre samfundssystemer og kulturer åbner undervisningen på trinnet op for en bred forståelse af, viden om og indsigt i eget og andre landes politiske systemer, eget og andre landes erhvervs- og befolkningsmæssige udvikling og den teknologiske udviklings indflydelse herpå.

På mellemtrinnet skal eleverne opnå bevidsthed om eget ansvar over for det internationale samfund i forhold til de eksisterende ressourcer og det globale miljøproblem, ligesom de skal opnå bevidsthed om det internationale samfunds ansvar i forhold til det enkelte menneske og særligt børns rettigheder. De skal opnå en stadig større forståelse af, at samfundet skabes af os alle sammen, og at vi derfor alle har et medansvar i forhold til vores eget nationale samfund og til verdenssamfundet.

Fagets placering

Samfundsfag indgår som et obligatorisk fag på alle 10 årgange. Faget omfatter viden og færdigheder fra de traditionelle skolefag geografi (kulturgeografi), historie og samtidsorientering/samfundsfag.

Fagets område er menneskelig virksomhed og fællesskab i tid og rum i videste forstand og samler derfor den kulturelle og samfundsmæssige dimension i skolens øvrige fag og fagområder.

Særlige berøringsflader har faget til faget religion og filosofi og fagområdet personlig udvikling samt kulturdelen af sprogfagene. Endvidere er der en tæt forbindelse til disciplinerne teknologi og naturgeografi under naturfag.

Det vil derfor være formålstjenligt, at de relevante dele af undervisningen tilrettelægges tværfagligt eller tæt koordineret med disse fag, både med henblik på helhedsforståelsen, og for at hvert fag og fagområde sikrer og fastholder sin egen synsvinkel.

Læringsyn og arbejdsmetoder

Et vigtigt sigte med samfundsfag er at bidrage til at forme og udvikle en positiv selvopfattelse hos eleverne og skabe en tryk forankring i egen kultur og eget samfund, således at de kan møde mennesker fra andre kulturer og samfund og gå fremtiden i møde med åbenhed og tillid til sig selv.

Samfundsfag er ikke blot et vidensfag, men i høj grad også et fag, hvor vigtige færdigheder som indsamling og bearbejdning af informationer, kritisk vurdering, selvstændig stillingtagen og efterfølgende aktiv medvirken i meningsdannelse og beslutningsprocesser i samfundet øves.

Kendskab til tidligere tider knytter mennesker sammen over tid og er et vigtigt redskab for forståelsen af nutiden og i udviklingen af forestillinger om og ønsker til fremtidens samfund. Samtidig er kendskab til andre nutidige kulturer og samfund en vej til en øget forståelse af forskelle og ligheder og mangfoldigheden i menneskelige fællesskaber og dermed et redskab til selvforståelse og en baggrund for refleksioner over fremtiden.

Arbejdsformerne i samfundsfag lægger op til en gradvis udvikling af en høj grad af selvstændighed hos eleverne med henblik på at opbygge en egentlig handlingskompetence i samfundsmæssige og kulturelle spørgsmål. Eleverne opøver til stadighed deres evne til at indsamle, ordne, analysere og tolke informationer, drage deres egne konklusioner på baggrund heraf og omsætte deres stillingtagen til konkret handling.

Brugsanvisning til læreplanen

Læreplanen er opstillet i fire spalter, som vist i nedenstående figur

<i>Læringsmål</i>	<i>Forslag til undervisningen</i>	<i>Forslag til evaluering</i>	<i>Forslag til undervisningsmaterialer</i>
Kategori 1 – 5		Kategori 1 – 5	
I denne spalte anføres de obligatoriske læringsmål for faget delt op i 5 kategorier: <ul style="list-style-type: none"> • Samfundsfag i anvendelse • Kultur og samfund før og nu • Politisk organisation, lov og ret • Økonomi, erhverv og teknologi • Verden omkring. 	I denne spalte anføres forslag til undervisningsaktiviteter, -forløb og -metoder i relation til de enkelte læringsmål eller grupper af læringsmål. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan arbejdes med de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til evalueringen ud fra læringsmålene i 1. spalte. <ul style="list-style-type: none"> o Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan evalueres ud fra de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende. o 	I denne spalte anføres forslag til undervisningsmaterialer – såvel materialer til elevernes brug som vejledende materialer til lærerens brug. Forslagene skal ses som eksempler på, hvilke typer af materialer, der kan anvendes i arbejdet, og er udelukkende vejledende.

Læringsmålene

Læringsmålene står anført i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder. Læringsmålene er således ligesom trinformål og fagformål fastsat af landsstyret og angiver obligatoriske, nationale standarder for undervisningens indhold.

Læringsmålene skal danne udgangspunkt for udvælgelsen af indholdet i undervisningen, og dermed også for evalueringen af elevernes udbytte heraf.

Læringsmålene er alle angivet som endemål for det pågældende trin og er formuleret som afslutninger af den indledende sætning: ”Ved afslutningen af mellemtrinnet forventes det, at eleverne...”.

Læringsmålene for alle tre trin er inddelt i 5 kategorier:

- Samfundsfag i anvendelse
- Kultur og samfund før og nu
- Politisk organisation, lov og ret
- Økonomi, erhverv og teknologi
- Verden omkring

Kategorierne udgør ikke skarpt adskilte delområder, men skal forstås som forskellige synsvinkler på og aspekter af det samlede faglige indhold. Kategoriernes rækkefølge er således ikke en angivelse af en faglig prioritering eller en rækkefølge som stoffet skal præsenteres i; der skal fortløbende undervises i relevante læringsmål fra flere kategorier i helhedsorienterede undervisningsforløb.

Rækkefølgen af læringsmålene inden for hver kategori er heller ikke udtryk for en faglig prioritering eller progression. Det er her op til læreren at vælge den vægtning og den rækkefølge, som forekommer mest hensigtsmæssig ud fra en vurdering af elevgruppens behov og interesser på det pågældende tidspunkt.

Samfundsfag i anvendelse

Under denne kategori samles de læringsmål, der drejer sig om elevernes færdigheder i at arbejde konkret med spørgsmål og problemstillinger vedrørende kultur og samfund. Eleverne skal lære at kunne se og efterhånden også selvstændigt afgrænse og formulere samfundsfaglige spørgsmål og problemstillinger, at indsamle, tolke, vurdere, analysere og fremlægge informationer og at deltage aktivt i samfundsdebatten og meningsdannelsen. Læringsmålene i denne kategori drejer sig således om de grundlæggende arbejdsformer, som skal inddrages i arbejdet med alle de øvrige læringsmål.

Kultur og samfund før og nu

Under denne kategori er samlet de læringsmål, der drejer sig om variation og udvikling i levevilkår, kulturer og samfundsformer i tid og rum ud fra et helhedssyn. Kategorien omfatter således også læringsmål, der indbefatter forhold, som berøres i de følgende kategorier.

Politisk organisation, lov og ret

Under denne kategori er samlet de læringsmål, der mere specifikt drejer sig om politisk organisation og samfunds- og statsdannelse til forskellige tider forskellige steder i verden.

Økonomi, erhverv og teknologi

Under denne kategori er samlet de læringsmål, der mere specifikt drejer sig om økonomiske systemer og erhvervsstrukturer og de teknologiske forudsætninger herfor. Desuden er inddraget læringsmål, der drejer sig specielt om kommunikationssystemer – herunder nutidens medie- og informationsteknologi.

Verden omkring

Under denne kategori er samlet de læringsmål, der omhandler orientering i omverdenen og kendskabet til samfundenes udbredelse i på jorden. Arbejdet med læringsmål i denne kategori bør i nødvendigt omfang koordineres med arbejdet med naturgeografiske læringsmål under naturfag.

Forslag til undervisningen

Forslag til undervisningen beskriver forskellige undervisningsmetoder og -aktiviteter og i enkelte tilfælde også egentlige afsluttede undervisningsforløb, som kan anvendes i arbejdet med at nå læringsmålene.

Der er ikke i alle tilfælde et én til én forhold mellem læringsmål og undervisningsforslag. Til nogle af læringsmålene er således anført flere forslag, mens andre undervisningsforslag dækker flere læringsmål. I de tilfælde, hvor et undervisningsforslag inddrager læringsmål fra andre kategorier, er de pågældende læringsmål anført i kursiv under det aktuelle læringsmål med en henvisning til, hvilken kategori de er hentet fra.

Forslagene til undervisningen er ikke udtømmende, men skal forstås som vejledende eksempler på og ideer til, hvordan undervisningen kan tilrettelægges.

Som nævnt ovenfor angiver læringsmålene, hvilken viden og hvilke færdigheder eleverne forventes at have tilegnet sig efter afslutningen af hvert trin. Forslagene til undervisningen er kun i begrænset omfang differentieret i forhold til de enkelte alderstrin inden for det pågældende trin. Det er således op til skolen og den enkelte lærer at formulere delmål for undervisningen inden for det enkelte trin, og tilpasse undervisningsforløbene i forhold til elevernes alder og forudsætninger i øvrigt. Det skal understreges at forslagene udelukkende er vejledende, og det er således helt op til den enkelte lærer ud fra egne erfaringer og vurderinger at udvælge i, tilpasse og supplere de anførte arbejdsformer eller at erstatte dem med helt andre.

Forslag til evalueringen

Også for evalueringsforslagenes vedkommende gælder det, at der kan være et eller flere forslag til et læringsmål og et forslag, der dækker flere læringsmål.

Evalueringsforslagene kan have generel karakter eller være mere direkte rettet mod det/de anførte forslag til undervisningen. Der dog i alle tilfælde en direkte forbindelse med læringsmålene.

Forslagene til evalueringen skal på linie med forslagene til undervisningen betragtes som vejledende eksempler og ideer.

En del af evalueringsforslagene består i en simpel opregning af, hvad læreren skal være opmærksom på, mens andre i højere grad inddrager elevernes respons gennem en aktivitet eller svar på spørgsmål o.l.

Forslag til undervisningsmaterialer

De anførte forslag til undervisningsmaterialer er både til brug for læreren selv og til brug for eleverne.

Alle relevante grønlandske udgivelser er søgt medtaget. Herudover skal det understreges, at der i udvælgelsen af de øvrige materialer ikke er foretaget en sammenlignende vurdering af de enkelte forlagsudgivelser. De anførte materialer skal således ses som eksempler på de typer materialer, der skønnes anvendelige, og angivelserne er på ingen måde et udtryk for, at den pågældende udgivelse vurderes som værende af højere kvalitet end andre tilsvarende materialer.

Materialeangivelserne skal derfor heller ikke betragtes som udtømmende, og skolerne og de enkelte lærere opfordres til selv at foretage materialesøgninger for løbende at ajourføre skolens materialesamling til faget.

Appendiks

Efter læreplanen følger følgende appendiks:

C1: Litteratur vedrørende Grønlands historie.

Læringsmålene for samfundsfag på alle 3 trin

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Samfundsfag i anvendelse		
<ul style="list-style-type: none"> • er opmærksomme på og stiller spørgsmål til samfundsmæssige og kulturelle forhold • kan gøre sig overvejelser om levevilkår og dagligdag i forskellige kulturer og samfund til forskellige tider ved at arbejde med genstande, billeder, kortere trykte tekster, elektroniske medier mv. • er opmærksomme på, at der er forskelle mellem fiktive og ikke fiktive fremstillinger • kan udtrykke deres oplevelse af og viden om kulturer og samfund gennem mundtlig fremlæggelse og kreativt udtryk, så som illustrationer, collager, modeller, rollespil mv. • kan udtrykke deres oplevelse af hændelser og begivenheder fra dagligdagen og fra verden omkring os • kan diskutere, foreslå og afprøve løsninger på forskellige problemer i klasse- og skolefællesskabet 	<ul style="list-style-type: none"> • kan indkredse og afgrænse spørgsmål og problemstillinger vedrørende kultur- og samfundsforhold • kan opsøge og indsamle informationer i forskellige kilder, der belyser et spørgsmål eller en problemstilling • kan gøre sig overvejelser om forskellige kilders troværdighed og gyldighed • kan overveje og diskutere forskellige forklaringer og synsvinkler på enkle spørgsmål og problemstillinger • kan ordne og fremlægge indhentede informationer med inddragelse af forskellige medier og kreativt udtryk • i fællesskab kan undersøge og tage stilling til aktuelle lokale og nationale problemstillinger og lægge og gennemføre en plan med henblik på at give deres bidrag til diskussionen om problemernes løsning 	<ul style="list-style-type: none"> • selvstændigt kan udvælge, afgrænse og formulere spørgsmål og generelle og konkrete problemstillinger vedrørende kultur- og samfundsforhold • selvstændigt kan udvælge, indsamle og ordne data, der belyser forskellige synsvinkler på et spørgsmål eller en problemstilling, i primære og sekundære kilder • kan vurdere og sammenligne forskellige primære og sekundære kilders troværdighed og gyldighed i forhold til et spørgsmål eller en problemstilling • kan analysere indsamlede data og formulere og diskutere forskellige tolknings- og forklaringsmuligheder i forbindelse med et spørgsmål eller en problemstilling • kan fremlægge resultaterne af deres arbejde med et spørgsmål eller en problemstilling og argumentere for deres tolkninger og forklaringer med inddragelse af forskellige medier • i fællesskab kan gennemføre en undersøgelse af og tage stilling til aktuelle nationale og globale problemstillinger og lægge og gennemføre en plan med henblik på at give deres bidrag til diskussionen om problemernes løsning

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Kultur og samfund før og nu		
<ul style="list-style-type: none"> • er opmærksomme på, hvordan samfundets medlemmer er afhængige af hinanden og bidrager til at opfylde fælles behov • er opmærksomme på kulturel variation inden for lokalsamfundet og i Grønland • har kendskab til børns levevilkår og dagligdag i andre lande • har arbejdet med deres eget stamtræ • har kendskab til sider af levevilkårene i lokalsamfundet i gamle dage f.eks. gennem ældre menneskers fortælling • kender til eget lokalsamfunds historie, bl.a. gennem kendskab til lokale fortidsminder • har overvejet, hvad grønlandske sagn og myter kan fortælle om livet i gamle dage • har beskæftiget sig med dagligdag og levevilkår i gamle dage i andre lande 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til andre nutidige kulturers bidrag til og påvirkning af grønlandsk kultur • har kendskab til, hvad samfund gør for at bevare og udvikle deres kultur • er bevidste om, hvordan samfundets private og offentlige institutioner, organisationer og virksomheder bidrager til opfyldelse af den enkeltes og fællesskabets behov • kan sammenligne dagligdag, levevilkår og samfundsforhold forskellige steder i verden, herunder i andre inuitsamfund og blandt andre oprindelige befolkninger • kan arbejde med tidslinier og skabe sig overblik over kronologien i historiske udviklingsforløb • kender hovedtrækkene i Grønlands befolkningshistorie fra de tidligste kulturer til thulekulturen og nordboerne • kender betydningen af den tidlige kontakttid, hvalfangertiden, for kultur og samfund • kender hovedtrækkene i grønlandsk koloniseringshistorie fra 1721 og betydningen af koloniseringen for kultur og samfund • har kendskab til samfund, kultur og levevilkår i de samfund, som Grønland har haft kontakt med fra vikingetiden frem til i dag • har kendskab til udviklingen af nogle forskellige fortidige kulturer og samfundstyper forskellige steder i verden, så som højkulturer i Middelhavsområdet, Asien, Afrika eller Syd- og Mellemamerika 	<ul style="list-style-type: none"> • kan analysere og vurdere forskellige opfattelser af grønlandsk identitet og kultur • har forståelse af det grønlandske samfunds og den grønlandske kulturs stilling i det internationale samfund • er bevidste om, hvordan forskellige samfund bevarer og viderefører deres kultur og tilpasser sig ændringer • har indblik i, hvordan kunstnerisk udtryk afspejler kultur • har indblik i, hvordan forskellige samfund dækker den enkeltes og fællesskabets behov • har forståelse af samfundsmæssige begivenheder som dele af udviklingsforløb i tid og rum • har kendskab til kultur- og samfundsudviklingen i Grønland og i Danmark i perioden fra 1850 til i dag

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Politisk organisation, lov og ret		
<ul style="list-style-type: none"> • kender deres rettigheder og pligter i skolen og i lokalsamfundet • kender til lokale samfundsinstitutioner, skolebestyrelse, bygdebestyrelse, kommunalbestyrelse og foreninger, og kender til elevrådet og dets opgaver og beføjelser • er opmærksomme på Grønland som en politisk enhed 	<ul style="list-style-type: none"> • kender til kommunalbestyrelsernes, landsstyrets og landstingets beføjelser og opgaver • har forståelse af Grønlands juridiske stilling som en del af rigsfællesskabet • har kendskab til internationalt samarbejde om børns levevilkår og rettigheder • har viden om familiens funktion som samfundsinstitution • har kendskab til familie- og samfundsstrukturer i de oprindelige inuitsamfund • kan undersøge og sammenligne forskellige samfundssystemer før og nu • har kendskab til vigtige begivenheder i de europæiske opdagelsesrejser og den europæiske kolonisering af andre verdensdele, herunder koloniseringen af det øvrige Nordamerika 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til lovgrundlaget for hjemmestyret, herunder hjemmestyrets kompetence i forhold til retsvæsen og udenrigspolitik • har forståelse af, hvorledes det grønlandske parlamentariske demokrati fungerer og har kendskab til politiske partier og interesseorganisationer og deres betydning for meningsdannelse og beslutningstagning i Grønland • har kendskab til Grønlands rolle i internationalt samarbejde, herunder i ICC, i Nordisk Råd og i FN • har kendskab til internationalt samarbejde på regeringsplan, herunder FN, Nato, EU, Europarådet og Nordisk Råd • har kendskab til internationale, statsligt uafhængige, interesseorganisationer omkring menneskerettigheder, miljø mv. • kender hovedtrækkene i udviklingen af den politiske organisering fra forstanderskaberne frem til Hjemmestyret • kender til de vigtigste verdenshistoriske begivenheder fra begyndelsen af 1900-tallet til i dag, herunder krige og internationale politiske konflikter • kender hovedtrækkene i udviklingen af forskellige politiske og økonomiske organisationsformer og ideologier på verdensplan og centrale historiske begivenheder i denne udvikling

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Økonomi, erhverv og teknologi		
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige erhverv og funktioner i lokalsamfundet og i Grønland • er opmærksomme på teknologiens og mediernes betydning i deres hverdag • er opmærksomme på, at samfund lokalt, nationalt og globalt er materielt og økonomisk afhængige af hinanden • har kendskab til forskelle mellem erhvervsformer og teknologi før og nu 	<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til produktion og erhverv og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger herfor i Grønland • har indblik i den økonomiske betydning af nutidens teknologi, herunder transport- og kommunikationssystemer • har indblik i massemediernes indflydelse på menneskers hverdag, og hvordan mennesker har indflydelse på massemediernes • har kendskab til erhvervs- og teknologiudviklingen i Grønland fra kolonitiden til i dag • har kendskab til sammenhængen mellem erhvervs- og produktionsformer og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger herfor forskellige steder i verden til forskellige tider 	<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i vigtige faktorer i Grønlands økonomi, herunder Grønlands eksport og landets vigtigste handelspartnere • har indblik i teknologiudviklingens indvirkning på politiske, sociale og økonomiske strukturer • har kendskab til forskellige nutidige økonomiske systemer og verdensøkonomien, herunder fordelingen mellem rige og fattige lande • har kendskab til vigtige stadier i udviklingen af produktions- og erhvervsformer på verdensplan fra de tidligste samfund til i dag
Verden omkring		
<ul style="list-style-type: none"> • kan orientere sig i lokalsamfundet og de nærmeste omgivelser • kan udarbejde simple kortskitser over skolen og lokalsamfundet, • kan vise deres egen bygd/bys og kommunes beliggenhed på Grønlandskortet og Grønlands beliggenhed på verdenskortet/globussen • er opmærksomme på, at der er forskelle mellem menneskeskabte og naturgivne miljøer i lokalområdet 	<ul style="list-style-type: none"> • kender og kan bruge forskellige typer grønlandskort og verdenskort • kender placeringen af de grønlandske kommuner og deres byer og største bygder • kan orientere sig på verdenskortet og kender verdensdelene, verdenshavene, de største bjergformationer og flodsystemer og de største regioners og landes placering • har forståelse af sammenhængen mellem bosætningsmønstre og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger i Grønland og i forskellige samfundstyper andre steder i verden • har forståelse af, hvordan samfund påvirkes af og selv påvirker deres miljø 	<ul style="list-style-type: none"> • kender og kan orientere sig med sikkerhed på verdenskortet • har forståelse af økonomi- og erhvervsudviklingens indflydelse på bosætningen i det. 20.-21 årh. i Grønland • har kendskab til udviklingen i bosætningsmønstre og forudsætninger herfor i forskellige typer samfund forskellige steder i verden i det 20. – 21. århundrede, herunder fremkomsten af de store bysamfund • har indblik i, hvordan forskellige erhvervs- og produktionsformer, kulturer og livsformer påvirker naturmiljøet forskelligt både nationalt og globalt

Læreplan for Samfundsfag

*****

*B: Læringsmål og forslag til undervisningen,
evaluering og undervisningsmaterialer*

Samfundsfag i anvendelse	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan indkredse og afgrænse spørgsmål og problemstillinger vedrørende kultur- og samfundsforhold 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne stille og begrunde forslag om, hvilke spørgsmål og problemstillinger der skal belyses i forbindelse med planlægningen af arbejdet med et nyt emne. Fremlæg og forklar et enkelt eller et udvalg af læringsmålene for eleverne og lad dem derefter i grupper formulere forslag til konkrete emner til de enkelte læringsmål og begrunde deres forslag. Eleverne gives lejlighed til at finde ideer på biblioteket og eventuelt Internettet, før de fremlægger deres forslag.
<ul style="list-style-type: none"> • kan opsøge og indsamle informationer i forskellige kilder, der belyser et spørgsmål eller en problemstilling 	<p>Undervisning og øvelse i at opsøge og indsamle informationer i forskellige kilder indgår som en integreret del af undervisningen på trinnet. <i>Se det konkrete eksempel under kategorien Kultur og samfund før og nu</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • kan gøre sig overvejelser om forskellige kilders troværdighed og gyldighed 	<p>Undervisning og øvelse i kritisk stillingtagen i forhold til forskellige kilders troværdighed og gyldighed indgår som en integreret del af undervisningen på trinnet. <i>Se det konkrete eksempel under kategorien Kultur og samfund før og nu.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • kan overveje og diskutere forskellige forklaringer og synsvinkler på spørgsmål og problemstillinger 	<p>Bed løbende eleverne i forbindelse med arbejdet med spørgsmål og problemstillinger, der lægger op til forskellige forklaringer/synsvinkler, om at give udtryk for og begrunde, hvilken forklaring/synsvinkel de selv finder mest sandsynlig/overbevisende.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Del klassen i to grupper og forsyn hver gruppe med materiale, der belyser hver sin forklaring på det samme spørgsmål eller synsvinkel på den samme problemstilling (f.eks. biologernes og fiskernes og fangernes respektive vurdering af, hvor stort et fangsttryk en bestemt fiske- eller dyreart kan bære). Lad grupperne hver især opliste det udleverede materiales og eventuelle egne argumenter for den forklaring eller synsvinkel, gruppen arbejder med, og lad dem præsentere deres resultater for den anden gruppe. Lad til sidst hver enkelt elev kort fremlægge, hvilken forklaring eller synsvinkel vedkommende foretrækker, med angivelse af de 3 argumenter, der er lagt mest vægt på.
<ul style="list-style-type: none"> • kan ordne og fremlægge indhentede informationer med inddragelse af forskellige medier og kreativt udtryk 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne enkeltvis eller i grupper ordne de informationer, de har indsamlet i forbindelse med et emne, og fremlægge disse for klassen – alt efter informationernes karakter i form af <ul style="list-style-type: none"> - egne illustrationer eventuelt med forklarende tekst - plancher/collager med selvfremlagte og indsamlede illustrationer, grafiske opstillinger og forklarende tekst - 3-dimensionelle modeller - dramatiseringer af hændelser eller situationer - mundtlige fremstillinger med støtte i visuelle materialer - skriftlige rapporter med illustrationer. <p>I forbindelse med skriftligt arbejde og udarbejdelse af illustrationer mv. anvendes relevant IT-software som tekstbehandlingsprogram, tegneprogram og regneark.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • i fællesskab kan undersøge og tage stilling til aktuelle lokale og nationale problemstillinger og lægge og gennemføre en plan med henblik på at give deres bidrag til diskussionen om problemernes løsning 	<ul style="list-style-type: none"> • Vælg sammen med eleverne en relevant aktuel problemstilling. Lad eleverne indsamle informationer herom - i medierne, gennem forberedte interviews, på Internettet osv. - og overvej kildernes troværdighed og gyldighed. Lad dem herefter i grupper stille forslag til, hvordan man kan løse problemerne, og lad dem fremlægge deres forslag for klassen. Styr en klasses Diskussion om fordele og ulemper ved de enkelte forslag, og lad klassen finde frem til et fælles (kompromis)forslag. Hjælp til slut eleverne med at lægge og gennemføre en plan for, hvordan og for hvem de vil fremlægge deres forslag, f.eks. skrive et læserbrev eller indlæg til en lokal eller landsdækkende avis, henvende sig til lokalradioen eller KNR, rette henvendelse til en relevant offentlig eller privat institution eller virksomhed, søge at starte en debat på Internettet osv. Lad i den forbindelse eleverne diskutere, hvilke kanaler, der kan forventes at give de bedste resultater, og hvilke forventninger de kan have til at få reaktioner og tilbagemeldinger på deres henvendelser.

Samfundsfag i anvendelse	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne er i stand til at formulere relevante spørgsmål og problemstillinger. Når grupperne fremlægger deres forslag stilles de spørgsmål om, hvordan de har afgrænset spørgsmålet/problemstillingen, og formålet med at indkredse og afgrænse spørgsmål og problemstillinger diskuteres. 	
<p>Elevernes færdigheder i at opsøge og indsamle informationer i forskellige kilder evalueres løbende på hele trinnet. <i>Se det konkrete eksempel under kategorien Kultur og samfund før og nu.</i></p>	
<p>Elevernes kritiske sans og stillingtagen i forhold til forskellige kilders troværdighed og gyldighed evalueres løbende på hele trinnet. <i>Se det konkrete eksempel under kategorien Kultur og samfund før og nu.</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne i deres arbejde med at overveje forskellige forklaringer og synsvinkler <ul style="list-style-type: none"> - kan formulere hovedforskellene på de forskellige forklaringer og synsvinkler, - kan forstå og eventuelt selv fremlægge argumenter for de forskellige forklaringer og synsvinkler og - viser vilje til at tage selvstændig stilling og kan nævne, hvilke argumenter de lægger mest vægt på. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne sorterer og ordner informationerne og fremlægger dem på en for andre forståelig måde og bruger de medier, som er bedst egnet i forhold til emnet. 	<p>Scheuer, Carsten: "Avisiliorta". Atuakkiorfik Ilinniuisiorfik, 1998. <i>Bogen drejer sig om at lave en avis, men dele af den kan give ideer til udarbejdelse af skriftlige rapporter o.l. med illustrationsmateriale.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • List under diskussionen de både negative og positive sider af de enkelte forslag, og læg mærke til, om eleverne kan se relevante både fordele og ulemper 	

Kultur og samfund før og nu	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• har kendskab til andre nutidige kulturers bidrag til og påvirkning af grønlandsk kultur</p>	<p>• Tal med eleverne om, hvad kultur egentlig er. Handler kultur om erhverv, kostvaner, børneopdragelse, beklædning, sprog og/eller traditionel kunst? Lad eleverne komme med deres forslag til, hvad kultur er, og skriv deres forslag op på tavlen. Del klassen i grupper på 5-6 elever, og del de fremkomne forslag op efter, hvor mange grupper der er. Lad hver gruppe arbejde med de givne antal forslag, altså eksempelvis beklædning, erhverv og sprog og stil dem spørgsmål som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan har andre nutidige kulturer bidraget til og påvirket vores påklædning, erhverv og sprog? - Hvilke andre kulturer er der tale om? - Er disse bidrag og påvirkninger gode eller dårlige? - På hvilken måde foregår disse påvirkninger? <p>Efter endt gruppearbejde fremlægger grupperne deres resultater for hinanden, og når alle grupper har fremlagt, diskuteres de fremlagte grupperes resultater med særlig vægt på holdningstilkendegivelse omkring det gode og/eller dårlige i udefra kommende bidrag til og påvirkninger af den grønlandske kultur.</p>
<p>• har kendskab til, hvad samfund gør for at bevare og udvikle deres kultur</p>	<p>• Begynd undervisningen, som under ovenstående undervisningsforslag, med at tale med eleverne om, hvad kultur er. Lad dem herefter stille forslag til, hvad der kendetegner den grønlandske kultur inden for de forskellige områder, og skriv deres forslag hertil på tavlen. Gennemgå alle de fremkomne forslag ved at stille spørgsmål som eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan går vi klædt i dag? - På hvilken måde har vi udviklet og samtidig bevaret det særlige grønlandske islæt i beklædningen? - Hvad spiser vi til daglig? - Hvilken musik lytter vi til? - Hvad gør vi for at udvikle og samtidig bevare de grønlandske spisevaner og den grønlandske musik? - Er der ting i den grønlandske kultur, som oprindeligt er kommet udefra, men som tidligere generationer, har gjort til deres egne - eksempelvis kalattuut, huse i træ og kristendommen? <p>Afslut med en fælles diskussion om det vigtige i både at bevare og udvikle sin kultur.</p> <p>• Se sammen med eleverne en film fra eksempelvis Thailand, hvoraf det fremgår, at gammel og ny kultur lever side om side. Bed eleverne udpege områder, hvor den thailandske kultur har gennemgået en udvikling, og områder hvor man har bevaret den traditionelle thailandske kultur. Afslut med en fælles diskussion ud fra den erhvervede viden om thailandsk kultur og hverdag om det vigtige i både at bevare og udvikle kultur.</p>

Kultur og samfund før og nu	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Vær opmærksom på, om eleverne har dannet sig en opfattelse af, hvad kultur og ikke mindst grønlandsk kultur er, og læg mærke til, om eleverne har viden om og er bevidste om, på hvilke områder andre nutidige kulturer bidrager til og påvirker den grønlandske kultur. Stil under den afsluttende klasses Diskussion spørgsmål som: <ul style="list-style-type: none"> - Hvorfor er det godt/dårligt, at det grønlandske sprog, beklædningen o.s.v. påvirkes af andre kulturer? - Kan denne påvirkning undgås? - Er andre kulturers bidrag og påvirkninger ønskelige? Hvorfor? Hvorfor ikke? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Vær opmærksom på, om eleverne kan se det både bevarende og udviklende i, at kamikker og stilethæle er en del af den nutidige beklædning, at perlesyning både forekommer på den nationale klædedragt og i udviklede, tidssvarende former, at moderne grønlandsk musik indrager traditionel trommesang og så videre. • Læg mærke til, om eleverne udstykker forståelse for både det negative, det positive og det nødvendige i både at bevare og at udvikle sin kultur. Stil spørgsmål som: <ul style="list-style-type: none"> - På hvilke områder synes I det er vigtigst at vedligeholde sin oprindelige kultur? Hvorfor? - På hvilke områder synes I det er vigtigst at udvikle sin kultur? Hvorfor? • Lad eleverne opliste måder, hvorpå man kan bevare kultur, f.eks. ved at lære det gamle sprog og at holde traditioner og højtider i hævd. Bed eleverne om at medbringe en eller flere ting hjemmefra, som udtrykker kultur eller fortælle om, hvad deres familie gør for at bevare sin kultur. 	<p>Søgaard, Kristian: "LAKOTA et indiansk folk på den amerikanske prærie". Diasserie, bånd og lærervejledning med kopiark til eleverne. Atuakkiorfik 1995.</p> <p>May, Robin: "Eqqillit Amerikkap Avannaani narsaannarsuarmit". Atuakkiorfik 1992.</p> <p>Holder, Robyn: "Australiami nunap inoqqaavi". Atuakkiorfik 1992.</p> <p>Pilersuiffiks fællessamlings katalog: 42.0 - 46.6, 47.1 - 48.9 og 59.5 - 59.6 samt 98.53 og 98.7</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om, hvordan samfundets private og offentlige institutioner, organisationer og virksomheder bidrager til opfyldelse af den enkeltes og fællesskabets behov 	<p>Det anbefales, at undervisningen i dette læringsmål henlægges til slutningen af trinnet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indled undervisningen med at forklare de grundlæggende forskelle på offentlige og private institutioner, organisationer og virksomheder. Del tavlen i to halvdele. Skriv på den ene halvdel eksempler på offentlige institutioner, organisationer og virksomheder så som daginstitutioner, socialvæsen, skoler, biblioteksvæsen, kirke, sundhedsvæsen og Qaqiffik. Fortæl eleverne, at det er disse, som vi i dagligdagen oplever som gratis, men som vi betaler til over skatten. For nogle af institutionernes vedkommende er der endvidere brugerbetaling, så som på daginstitutionsområdet og forskellige sportslige aktiviteter i offentlige sportshaller. På den anden halvdel af tavlen skrives eksempler på private institutioner, organisationer og virksomheder (herunder også Hjemmestyreejede, der helt eller delvist drives på almindelige forretningsbetingelser) så som Air Greenland, KNI, den kommende privatskole i Nuuk, fabrikker og værksteder og AA. For disse institutioners vedkommende betaler vi ikke skat, men direkte brugerbetaling for deres ydelser eller produkter, med undtagelse af AA og lignende organisationer, som er baseret på frivillig eller slet ingen arbejdskraft (selvfungerende). Diskuter i fællesskab alle de oplyste private og offentlige institutioner, organisationer og virksomheder i forhold til, på hvilken måde de bidrager til opfyldelse af den enkeltes og fællesskabets behov. Spørg eleverne i hvert tilfælde, om de mener, det er den enkeltes behov, fællesskabets behov, begge dele eller ingen af delene, der bliver tilgodeset, og bed dem begrunde, hvordan og hvorfor.
<ul style="list-style-type: none"> • kan sammenligne dagligdag, levevilkår og samfundsforhold for forskellige steder i verden, herunder i andre inuitsamfund og blandt andre oprindelige befolkninger • kan opsøge og indsamle informationer i forskellige kilder, der belyser et spørgsmål eller en problemstilling (fra Samfundsfag i anvendelse) 	<p>Det anbefales, at undervisningen tilrettelægges midt på trinnet som et tværfagligt projekt eller emnearbejde i samarbejde med f.eks. religion og filosofi og sprogfagene.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indled emne- eller projektarbejdet med, sammen med eleverne, at definere begreberne "inuitsamfund" og "oprindelige befolkninger", "levevilkår" og "samfundsforhold". Afsæt god tid til denne indledende undervisning, da det er begreber eleverne kontinuerligt skal arbejde med og opnå stadig større forståelse af. Del holdet eller klassen i grupper, og lad dem så vidt muligt selv vælge, eller giv dem hver deres verdensdel eller land/lande at arbejde med. Vær dem behjælpelig med at finde bøger og artikler på biblioteket, relevant materiale på Internettet og andre steder samt spille- og dokumentarfilm. Bed grupperne undersøge dagligdag, levevilkår og samfundsforhold inden for en på forhånd aftalt række områder (f.eks. boligformer, uddannelse, erhverv, religion(er) osv.) i deres valgte eller tildelte verdensdel eller land, og bed dem undervejs være opmærksomme på at sammenligne med tilsvarende grønlandske forhold. Efter endt gruppearbejde, fremlægger grupperne for resten af holdet ved hjælp af tegninger, billeder, film eller andet, og fremhæver under fremlæggelsen de forhold, som ligner de grønlandske, og de forhold, som de oplever som vidt forskellige. • Når alle grupper har fremlagt, deles holdet eller klassen atter i grupper, sammensat på tværs af de oprindelige grupper og arbejder med spørgsmålene: Ud fra de oplæg, vi har hørt, hvad har de forskellige verdensdele og lande så fælles på de valgte områder, og hvor er de helt forskellige? Hvad er vores begrundelse for denne opfattelse? I den udstrækning eleverne er i stand hertil, bedes grupperne komme med forslag til årsager til, at det forholder sig sådan. Efter endt gruppearbejde, fremlægger grupperne deres resultater for resten af holdet ved hjælp af egne valgte materialer til brug for sammenligning og differentiering. Til sidst diskuteres i fællesskab gruppernes fremlæggelser.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Vær opmærksom på, om eleverne har opnået forståelse af og bevidsthed om både de private og de offentlige institutioners betydning for den enkelte og for samfundet som helhed. Læg mærke til, om de i deres besvarelser i diskussionen giver udtryk for en kritisk holdning til, om de forskellige institutioner er nødvendige, og for hvem og hvorfor. Stil det afsluttende spørgsmål: Er der nogle af disse virksomheder og institutioner vi kunne undvære? Hvorfor? Hvorfor ikke? • Lad eleverne i grupper planlægge besøg på udvalgte offentlige eller private institutioner eller virksomheder, interview de ansatte om arbejdet ud fra i forvejen aftalte spørgsmål og efterfølgende fremlægge for hinanden. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Vær opmærksom på, om eleverne har forståelse af de forskellige definitioner, særligt den vedtagne definition på "levestandard". Stil spørgsmål som: <ul style="list-style-type: none"> - Hvad synes du er ensbetydende med, at mennesker har gode eller dårlige levestandarder? - Hvis man lever op til definitionen på gode levestandarder, er det så ensbetydende med, at man har det godt/har et godt liv? Hvorfor/hvorfor ikke? • Læg mærke til, om eleverne kan se forskelle og ligheder de forskellige verdensdele og lande imellem på tværs af samfundsforhold, levestandarder og dagligdag. Spørg: <ul style="list-style-type: none"> - Hvem skaber levestandarderne i et samfund? - Hvem har ansvaret for de forhold, der hersker i et givet samfund? - Hvad kan vi/du gøre for at ændre eller bevare disse forhold? - Hvad kan forhindre os/dig? • Læg mærke til, om eleverne selv kan foreslå relevante kilder, der kan tænkes at indeholde informationer om emnet. Vær opmærksom på, at eleverne opnår færdighed i at bruge de tilgængelige kilder – bruge indholdsfortegnelser og indeks til at slå op i fagbøger og opslagsværker, søge i bibliotekets kartotek/database, søge på Internettet og orientere sig i aviser og i radioens og fjernsynets programmer 	<p>Tom Døllner m.fl.: "GO 1-5". Geografisystem med tilhørende arbejdshefter og lærervejledninger. Atuakkiorfik 1993 - 1995. <i>Systemet genoptrykkes ikke.</i></p> <p>May, Robin: "Eqqillit Amerikkap Avannaani narsaannarsuarmit". Atuakkiorfik 1992.</p> <p>Holder, Robyn: "Australiami nunap inoqqaavi". Atuakkiorfik 1992.</p> <p>"Vi i Norden". Serie af videoer med tilhørende elevhefter. Danmarks Radio og Atuakkiorfik Ilinniuisiorfik 1995. <i>Serien kan også lånes i klassesæt fra Pilersuiffik, fællessamlingen.</i></p> <p>Pilersuiffiks fællessamlings katalog: 30. 2, 42.0 - 46.6, 47.1 - 48.9 og 59.5 - 59.6 samt 98.53.</p> <p>På de danske lærebogsforlags hjemmeside www.fui.dk findes en række relevante materialer. Hovedparten af disse kan hjemlånes fra Pilersuiffiks informationsafdeling til gennemsyn.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan arbejde med tidslinier og skabe sig overblik over kronologien i historiske udviklingsforløb 	<p>Arbejdet med tidslinier indgår som en integreret del af al historisk orienteret undervisning på trinnet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tegn en linie på en bred lang strimmel maskinpapir eller lignende, og hæng den op på opslagstavlen. Afsæt sammen med eleverne symboler for årtusinder og århundreder. Spørg dem om i forhold til hvad, vi i vores verden definerer vores tidsregning. Afsæt sammen med eleverne symboler på linien for tiden før og efter Kristi fødsel. Nævn nogle eksempler på forhistoriske og historiske perioder, f.eks. Independence 1 og nordbotiden, og bed eleverne om at placere disse på tidslinien. <p>Opbevar tidslinien og indtegn den pågældende periode, hver gang et nyt historisk emne tages op.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • kender hovedtrækkene i Grønlands befolkningshistorie fra de tidligste kulturer til thulekulturen og nordboerne • kender betydningen af den tidlige kontakttid, hvalfangertiden, for kultur og samfund • kender hovedtrækkene i grønlandsk koloniseringshistorie fra 1721 og betydningen af koloniseringen for kultur og samfund • har kendskab til samfund, kultur og levevilkår i de samfund, som Grønland har haft kontakt med fra vikingetiden frem til i dag • har kendskab til familie- og samfundsstrukturen i de oprindelige inuitsamfund (fra Politisk organisation, lov og ret) • kan gøre sig overvejelser om forskellige kilders troværdighed og gyldighed (fra Samfundsfag i anvendelse) 	<ul style="list-style-type: none"> • Gennemgå fortløbende gennem trinnet i kronologisk rækkefølge følgende kulturer og perioder: <ul style="list-style-type: none"> - De forhistoriske kulturer (Independence 1, Saqqaq, Independence 2, Dorset) - Nordboerne og vikingetid og middelalder i Norden - Thulekulturen - Den tidlige kontakttid fra 1500 til 1700 og sider af samfund og levevilkår i Danmark og det øvrige Europa i samme periode - Kolonitiden fra Hans Egede (1721) frem til 1950 og sider af samfund og levevilkår i Danmark og den øvrige verden i samme periode. <p>De konkrete emner vælges sammen med eleverne, og der lægges især vægt på generelle kulturelle og samfundsmæssige spørgsmål, og på hvordan den grønlandske kulturer er blevet påvirket af europæiske kulturer siden nordboerne.</p> <p>Der veksles mellem lærerens fortælling, filmforevisning og afspilning af lydbånd mv. med efterfølgende klassediskussion og gruppearbejder, hvor eleverne får lejlighed til at fordybe sig gennem selvstændigt arbejde med tekster og billeder og andre kilder.</p>

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • I forbindelse med undervisningen omkring historisk orienterede emner, gives eleverne til opgave at indtegne årstallet eller perioden på tidslinien 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne <ul style="list-style-type: none"> - kan skabe sig overblik over kronologien i de historiske forløb - har forståelse af historien som en udvikling og en række indbyrdes forbundne begivenheder over tid - har forståelse af sammenhængen mellem den historiske udvikling og nutidens samfund - kan gøre sig overvejelser om, i hvilken udstrækning de kilder, de arbejder med, er gyldige og troværdige. • Ved slutningen af trinnet, når arbejdet med de nævnte perioder er afsluttet, deles eleverne i grupper efter interesse. Hver gruppe tilrettelægger og gennemfører et projektarbejde med en selvvalgt periode - Nordboerne, Thulekulturen osv. - og fremlægger til sidst deres arbejder for hinanden. <p>Grupperne vælger selv deres fremlæggelsesform, men alle grupper skal alt efter emnet besvare en række på forhånd aftalte spørgsmål, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvor kom de pågældende mennesker fra? - Hvordan var deres materielle kultur - erhverv, beklædning, boligen mv.? - Hvordan var deres åndelige kultur - kunst, musik, myter og sagn og religion? - Hvordan var familie- og samfundsstrukturen? - Hvilken indflydelse har den valgte periode på vores kultur og samfund i dag? 	<p><i>Til læreren</i> Se den kommenterede litteraturliste om Grønlands historie, Appendiks C 1.</p> <p><i>Til eleverne</i> Lidegaard, Mads og Stærmosé, Chr.: ”Kalaallit Nunaata oqaluttuarisaanera 1 - 4”. Ministeriet for Grønland 1979. ”Ukioq 2000-imut ikaarsaalerpugut” / ”Nytårskalender 2000”, 1-12:31. Video. KNR, 1999. Pilersuiffik, fællessamlingen. ”Ukioq 2000-imut ikaarsaalerpugut” / ”Nytårskalender 2000”, 13-24/31. Video. KNR, 1999. Pilersuiffik, fællessamlingen. Lidegaard, Mads og Stærmosé, Chr.: ”Silamiut oqaluttuarisaanerat 1500-miit 1800-mut”. Pilersuiffik 1980. Kalaallit Nunaata inoqaleriartornera / Grønlands indvandringshistorie, Pilersuiffik/DR, 1980. Lydbånd. Pilersuiffik, fællessamlingen. Petersen, Palle: ”Historien om grønlanderne”. Dias og elevhæfte. Klassesæt. DR 1983. Pilersuiffik, fællessamlingen. Gynther, Bent og Meldgård, Jørgen: ”Kalaallit Nunaanni itsarsuup nalaa - immikkoortut tallimat - 5 kapitler af Grønlands forhistorie”. Med lærevejledning og samling af kopier af oldsager. Atuakkiorfik Ilinniuisiorfik, 1996. Taaguserpaallu ”Grønland”-imik. Video. DR/KNR tv. 1994. Aidt, Leif og Karlsdóttir, Jóhanna: ”Leif Eriksson - Leif Iluanaarajooq angalaqatigalugu” / ”Leif Eriksson - på togt med Leif den Lykkelige” (grønlandsk og dansk version). Atuakkiorfik Ilinniuisiorfik, 2000. Aidt, Leif og Karlsdóttir, Jóhanna: ”Leif Eriksson - Leif Iluanaarajooq angalaqatigalugu”, atuagaq suliaasartalik / ”Leif Eriksson - på togt med Leif den Lykkelige”, værkstedsbog (grønlandsk og dansk version). Atuakkiorfik Ilinniuisiorfik, 2000. Humble, Richard: ”Leif den Lykkelige”. Klassesæt. Ålykke, 1991. Pilersuiffik fællessamlingen Pilersuiffiks fællessamlings katalog: 90., 91.155, 91.6, 95.2 og 96.1 (vikingetid og middelalder). På de danske lærebogsforlags hjemmeside www.fui.dk findes en række relevante materialer vedr. Nordens og den øvrige verdens historie til forskellige aldersgrupper. Hovedparten af disse kan hjemlånes fra Pilersuiffiks informationsafdeling til gennemsyn.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• har kendskab til udviklingen af forskellige for-tidige kulturer og samfundstyper forskellige steder i verden, så som højkulturer i Middelhavsområdet, Asien, Afrika eller Syd- og Mellemamerika</p>	<p>Det anbefales, at undervisningen tilrettelægges som et emneorienteret projektarbejde eventuelt i samarbejde med religion og filosofi samt dansk og engelsk.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begynd med at lade eleverne brainstorme forslag til emner. Skriv alle forslag op. Spørg herefter eleverne, hvad de ved om emnet, landet eller verdensdelen, i forvejen, f.eks. Grækenland: Akropolis og kendte filosoffer. Giv dem efterfølgende i grupper god tid til at vælge emne. <p>Herefter arbejder grupperne selvstændigt med lærerne som "konsulenter". Vær dem behjælpelig med at finde bøger og artikler på biblioteket, relevant litteratur på Internettet og andre steder samt relevant fiktivt og ikke fiktivt billed- og videomateriale. Hver gruppe skriver en projektopgave som indledes med en begrundelse for valget af landet/verdensdelen, hvad de ved om det/den i forvejen, og hvad de gerne vil undersøge/vide mere om. Opgaven afsluttes med en kort beskrivelse af, hvordan arbejdet er forløbet i gruppen og en kort redegørelse for, om de har fundet ud af det, de gerne ville, og i benægtende fald, hvorfor. Opgaven kopieres til alle i klassen og lærerne. Grupperne gives til opgave, at læse de andre gruppers opgaver og forberede spørgsmål til dem.</p>

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Alle grupper fremlægger deres projekt for klassen og lærerne. Det kan ske i den form de selv ønsker, eksempelvis drama, plancher, tegninger og modeller. Efter hver fremlæggelse svarer gruppen på uddybende spørgsmål fra klassen og lærerne. 	<p>Lidegaard, Mads og Stærmosé, Chr.: "Silamiut oqaluttuari-saanerat - Akullersuup nunartai ukiuni itsarnisani". Pilersuiffik, 1980.</p> <p>"Inka-kulturer og andre kulturer i det gamle Peru". Diasserie. Pilersuffik, fællessamlingen.</p> <p>Pilersuiffiks fællessamlings katalog: 91.1. - 91.47.</p> <p>På de danske lærebogsforlags hjemmeside www.fui.dk findes en række relevante materialer vedr. oldtiden i forskellige dele af verden til forskellige aldersgrupper. Hovedparten af disse kan hjemlånes fra Pilersuiffiks informationsafdeling til gennemsyn.</p> <p>Danmarks Nationalmuseums hjemmeside: www.natmus.dk</p>

Politisk organisation, lov og ret	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender til kommunalbestyrelsernes, landsstyrets og landstingets beføjelser og opgaver 	<ul style="list-style-type: none"> • Præsenter eleverne for et skema over den lokale og den landsdækkende styrelse. Fortæl eleverne om, at det er landstinget, der, som landets øverste bestemmende myndighed, vedtager love og forordninger, og at det er herigennem, at landstinget "styrer landet" og angiver hvilke værdier og holdninger, man ønsker tilgodeset inden for de forskellige områder, eksempelvis folkeskolens formålsparagraf. Det er herefter landsstyret, der udfærdiger de udfyldende bestemmelser i form af bekendtgørelser, cirkulærer og vejledninger. Bekendtgørelser er på samme måde som forordninger og love bestemmelser, som skal overholdes. Cirkulærer og vejledninger er begge vejledende materiale i første omgang beregnet til de mennesker, der skal arbejde med at føre forordningerne og bekendtgørelserne ud i livet. Kommunalbestyrelserne udfærdiger kommunale styrelsesvedtægter og tager stilling på alle de områder, hvor landstinget har uddelegeret beføjelserne og opgaver til kommunerne.
<ul style="list-style-type: none"> • har forståelse af Grønlands juridiske stilling som en del af rigsfællesskabet 	<ul style="list-style-type: none"> • Fortæl eleverne om eksempelvis bemyndigelsesloven på folkeskoleområdet og i særlovgivningen på det strafferetlige område. Fortæl eleverne om, hvad bemyndigelsesloven på folkeskoleområdet betyder: at det danske folketing har bestemt, at der kun er 9 års undervisningspligt i Grønland, men at det grønlandske landsting og landsstyre selv kan bestemme indholdet for disse 9 år, og at indholdet dog alligevel til dels er forudbestemt, idet eksempelvis folkeskolens afgangsprøve skal være adgangsgivende til GU, som stadig "hører under" Undervisningsministeriet i Danmark.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til internationalt samarbejde om børns levevilkår og rettigheder 	<p>Emnet er velegnet til tema- eller projektarbejde i samarbejde med Personlig Udvikling (omsorgssvigt og selvværd) og Religion og filosofi (etik).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spørg eleverne om, hvilket kendskab de har til brug af børn som arbejdskraft i andre lande. Spørg dem om, hvordan børn og unge bidrager til landets økonomi herhjemme, gennem lønnet og ulønnet arbejde. Diskuter, om det er rimeligt eller urimeligt, at børn og unge arbejder og hvorfor. Præsenter eleverne for FN's deklaration om børns rettigheder (se forslag til undervisningsmaterialer) og se herefter sammen med eleverne film fra forskellige steder i verden, som handler om forskellige former for børnearbejde, levevilkår for gadebørn og brug af børn som soldater. <p>Del eleverne i grupper og lad hver gruppe arbejde ud fra en af de foreviste film. Bed dem diskutere filmen i forhold til FN's erklæring om børns rettigheder og besvare spørgsmålene: Hvilke rettigheder synes I, de børn har, og hvilke mangler de? Hvilket menneskesyn ("børnesyn") opfatter I, at samfundet har i forhold til disse børn? Kan I forestille jer, hvordan de børn har det inden i (med sig selv)? Hvad kan I foreslå, at man kan gøre for at forbedre børns rettigheder og at beskytte disse rettigheder?</p> <p>Lad grupperne fremlægge deres arbejder for hinanden og diskutere deres forslag til at forbedre og beskytte børns rettigheder.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • har viden om familiens funktion som samfundsinstitution 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne komme med alle de forslag de kan til, hvorfor familien som institution er vigtig for samfundet og for det enkelte menneske, altså reproduktion af arbejdskraften, hvilket indebærer opfyldelse af de basale menneskelige behov - hvile, spise, få børn, seksualitet, fritid og socialt samvær. Diskuter herefter ordet invalid. Hvad betyder det? Valid betyder brugbar, så når et menneske er invalid, er det altså ikke brugbart - ubrugeligt. Ubrugeligt i forhold til samfundet som helhed, altså som arbejdskraft.

Politisk organisation, lov og ret	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lad efter gennemgangen eleverne arbejde i grupper med spørgsmål inden for forskellige forvaltningsområder, som eksempelvis inden for skolevæsnet: <ul style="list-style-type: none"> - Hvem bestemmer, hvor mange elever der skal være i hver klasse på vores skole? - Hvem har bestemt, at der skal være læringsmål for vores undervisning? - Hvem har bestemt, hvad det skal være for nogle læringsmål? - Hvem bestemmer, at vi skal gå i skole og i hvor mange år? 	<p><i>Til læreren</i></p> <p>”Håndbog for skolebestyrelser”. 1997- udgaven, afsnit 2, senere udgaver afsnit 1, om styrelsesstrukturen for folkeskolen.</p> <p><i>Afsnittet kan bruges som et relevant typeeksempel på kompetencefordelingen mellem de forskellige instanser.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • Diskuter fordele og ulemper i forhold til at være en del af rigsfællesskabet. Fortæl eleverne om, eller lad dem selv undersøge, forskellene mellem det grønlandske og det danske skolesystem, og diskuter med dem fordele og eventuelle ulemper ved, at Grønland selv kan bestemme. Sæt dem også ind i nogle forskelle på den danske og den grønlandske straffelovgivning, og lad dem diskutere fordele og ulemper herved. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Diskuter vigtigheden af, at der internationalt samarbejdes om børns levevilkår og rettigheder. Brainstorm om og undersøg sammen med eleverne, hvilke andre organisationer, som arbejder specifikt for at forbedre børns levevilkår, så som UNICEF, Red Barnet, SOS-Børnebyerne og Mellempøkeligt Samvirke m.v. 	<p>Pilersuiffiks fællessamlings katalog: 37.2 - 37.3.</p> <p>Alderssvarende materialer og lærervejledninger samt oplysninger om internationalt arbejde for børn kan findes på følgende hjemmesider:</p> <p>www.unicef.dk</p> <p>www.redbarnet.dk</p> <p>www.ms.dk (Mellempøkeligt Samvirke)</p> <p>www.sos-borneby.dk</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Del eleverne i grupper og lad dem besvare spørgsmålene: <ul style="list-style-type: none"> - På hvilken måde kan man se familien som en "samfundsbevarende" institution? - Er det godt eller dårligt at bevare familien som institution? Hvorfor? Efter gruppernes fremlæggelse diskuteres fordele og ulemper ved familiens funktion som samfundsinstitution. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til familie- og samfundsstrukturer i de oprindelige inuitsamfund 	<ul style="list-style-type: none"> • Se under Kultur og samfund før og nu.
<ul style="list-style-type: none"> • kan undersøge og sammenligne forskellige samfundssystemer før og nu 	<ul style="list-style-type: none"> • Tal med eleverne og fortæl dem om forskellige nutidige samfundssystemer: forskellige former for demokrati, etpartisystemer, forskellige diktaturer m.v. • Tegn en pyramide for at demonstrere hierarkiet i en gammel kultur f.eks. slaver, bønder, købmænd og præster. Lad eleverne sammenligne niveauer af borgerskab og behandlingen af både mænd og kvinder i mindst 2 gamle kulturer. Lad dem også overveje meningen med pyramiden - er den sammenlignelig med vores dages samfund? Hvem beslutter det enkelte menneskes placering i pyramiden? Er alle kulturer hierarkiske? • Præsenter et scenario som omhandler en kriminel handling, eksempelvis forræderi. Del klassen i grupper, som hver repræsenterer et gammelt eller nutidigt samfundssystem. Bed dem redegøre for konsekvensen af handlingen (arten og omfanget af straffen) ud fra det givne samfundssystem. • Diskuter ordsproget "øje for øje, tand for tand". Brainstorm en liste af kriminelle handlinger, og bed eleverne om at overveje konsekvenserne baseret på denne filosofi.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til vigtige begivenheder i de europæiske opdagelsesrejser og den europæiske kolonisering af andre verdensdele, herunder koloniseringen af det øvrige Nordamerika. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tal med eleverne om og undervis dem i forskellene på og intentionerne bag henholdsvis opdagelsesrejser og kolonisering - at i mange tilfælde har opdagelsesrejser ført til kolonisering, at det, der startede med vareudveksling, endte med magtanvendelse med henblik på selv at besidde landets ressourcer = kolonisering, og at opdagelsesrejser ikke altid fører til kolonisering, eksempelvis har antropologer ønsket at opdage og udforske ukendte folkeslag eller stammer, ikke at bestemme over dem. Arbejd i en periode med de vigtigste begivenheder i de europæiske opdagelsesrejser ved at se film, høre lydbånd og læse og diskutere i klassen. Del herefter klassen i grupper, og lad dem selv opsøge viden, og/eller forsyn dem med materialer om eksempelvis Frobisher, Davis, Marco Polo, Columbus, Livingstone og Magellan. Hver gruppe vælger eet emne/een opdagelsesrejsende, som de arbejder med over nogle uger eller 2 - 3 temadage. Kravene til opgaven tydeliggøres på forhånd. Der skal udfærdiges et skriftligt materiale til de andre grupper, og de skal fremlægge gruppevis for hinanden. Hvordan de ønsker at fremlægge er deres eget valg. • Del klassen i to. Den ene halvdel af klassen skal agere besættelse så som spanierne i Mellemamerika, den anden halvdel agerer de besatte, de mellemamerikanske indianere. Lad dem diskutere situationen fra hvert deres synspunkt, så som: Jeg har erobret dit land, fordi jeg vil eje de ting du har. Og: Ja, men det er mit land og jeg vil også gerne eje nogle af de ting du har.....osv. Emnet er velegnet til at indgå i et tværfagligt projektarbejde eller tværfaglige temadage i samarbejde med eksempelvis naturfag, religion og filosofi og fremmedsprogene.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Del eleverne i mindre grupper, og lad dem, ved hjælp af pyramidefiguren, tegne et eksempel på magtfordelingen i to forskellige samfund, de har beskæftiget sig med. Den ene halvdel af grupperne arbejder med en type samfund og den anden halvdel med en anden type. Lad grupperne fremlægge deres resultater og samlet diskutere forskelle og ligheder de to samfundstyper imellem. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Ved fremlæggelsen skal følgende spørgsmål besvares og være besvaret i det skriftlige materiale: <ul style="list-style-type: none"> - Hvorfor rejste Marco Polo, Columbus m.v. ud, hvad var formålet? - Hvad forventede de at finde, og hvad fandt de? - Hvad kom det til at betyde for det land, de opdagede, og for det land, de selv kom fra? - Hvad betyder det for de pågældende lande og for Verden i dag? - Hvad mener du/I er positivt og hvad er negativt ved denne udvikling. • Spørg eleverne: <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan var det at være den, der var besat? - Hvordan var det at være erobreren? - Er det forkert at besætte andre lande/verdensdele? - Er det nogle gange i orden? Hvorfor/hvorfor ikke? 	<p>”Ukiup 1500-p nalaani nassaat nutaat”/”Historien om de nye opdagelser omkring år 1500”. Lydbånd - grønlandsk og dansk version. DR. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>Eriksen, Gerhardt: "Det sorte Afrika fra 1400-tallet". Gyldendal AV, 1977. Dias + lydbånd. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>"Sidste ridt til Wounded Knee". Video, grønlandsk- og dansksproget. KNR, 1992. Pilersuiffik, fællessamlingen..</p> <p>”De tog vores land”. (Panorama). Video. LFU, 1977. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>Konstrup, Søren: "Fra straffekoloni til demokrati: Australiens historie". Klassesæt. Munksgaard, 1986. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>Humble, Richard: "Opdagelsesrejser". Gruppesæt. Ålykke. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>Derek Cullen m.fl.: ”Store rejser på oceanerne”. Klassesæt. Ålykke 1989. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>Pilersuiffiks fællessamlings katalog: 40.9 og 98.53.</p> <p>På de danske lærebogsforlags hjemmeside www.fui.dk findes en række relevante materialer til forskellige aldersgrupper. Hovedparten af disse kan hjemlånes fra Pilersuiffiks informationsafdeling til gennemsyn.</p>

Økonomi , erhverv og teknologi	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til produktion og erhverv og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger herfor i Grønland 	<ul style="list-style-type: none"> • Del eleverne i grupper, og lad dem arbejde med to forskellige erhverv, et de har et vist kendskab til fra deres eget område og et fra et andet område, eksempelvis fårehold og fangst og fiskeri. Bed dem undersøge erhvervets udvikling, hvilke andre erhverv der hænger naturligt sammen hermed, og hvilke forudsætninger der er naturgivne, og hvilke der er menneskeskabte, som for eksempel, at forekomsten af fisk er naturskabt, mens bygningen af fiskefabrikker, storproduktion og eksport er menneskeskabt. Bed grupperne fremlægge for hinanden ved hjælp af tegninger, kollager mv.
<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i den økonomiske betydning af nutidens teknologi, herunder transport- og kommunikationssystemer 	<ul style="list-style-type: none"> • Udvælg sammen med eleverne en række genstande og varer, som er importeret fra forskellige dele af verden. Sæt flag på et verdenskort de steder (byer, lande), som produkterne kommer fra. Bed eleverne forestille sig og forklare nogle økonomiske konsekvenser ved, at disse ting er fremstillet andetsteds og importeret herfra (eksempelvis udbud og betaling af arbejdskraft, materialer, energi og transport) Tag sammen med eleverne skridt for skridt rejsen fra fremstilling, bestilling fra andre lande og til den endelige levering. Diskuter herefter nogle negative konsekvenser af den internationale samhandel så som børnearbejde, underbetalt arbejdskraft, forbrug af energi til transport m.v. • Læs sammen med eleverne de forskellige partiers valgoplæg og den sidste tids aviser. Diskuter de aktuelle debatter om infrastruktur, landingsbaner, fragtpriiser m.v.
<ul style="list-style-type: none"> • har indblik i massemediernes indflydelse på menneskers hverdag, og hvordan mennesker har indflydelse på massemedierne 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne finde annoncer om forskellige produkter. Bed dem udpege de annoncer, de godt kan lide, og dem de ikke kan lide, og begrundede deres opfattelse. Diskuter med dem, hvilken indflydelse deres opfattelse af annoncerne har på salget af de pågældende produkter. • Del klassen i 2 og lad den ene halvdel fremstille en lille avis som er lødig (troværdig) og den anden halvdel fremstille en, som af mere underholdende/overfladisk karakter (utroværdig). Holdene afleverer deres aviser til hinanden og argumenterer for, hvorfor de mener, at man bør købe og læse netop deres avis.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til erhvervs- og teknologiudviklingen i Grønland fra kolonitiden til i dag 	<ul style="list-style-type: none"> • Del holdet i små grupper, og giv dem hver deres erhverv at arbejde med. Bed dem undersøge og herefter tegne udviklingen inden for det tildelte erhverv - herunder hvilke nye erhverv/bierhverv, der er opstået gennem udviklingen . Lad grupperne fremlægge deres resultater for hinanden ved hjælp af de fremstillede tegninger. • Giv grupperne en genstand eller et emne og bed dem tegne eller fremstille i collageform genstanden/emnets udvikling, eksempelvis olielampen, som nu er udskiftet med elektrisk lys, at hente vand eller smelte sne, hvor vi nu åbner for vandhanen, fra harpun til gevær m.v. Bed dem gøre rede for, hvilke nye erhverv den teknologiske udvikling har ført med sig.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til sammenhængen mellem erhvervs- og produktionsformer og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger herfor forskellige steder i verden til forskellige tider 	<ul style="list-style-type: none"> • Se under kategorien Verden omkring.

Økonomi , erhverv og teknologi	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Ved fremlæggelsen, spørg da på alle områder: Er det naturgivne forudsætninger eller er det menneskeskabte? Hvorfor mener I det? 	<p>Aidt, Leif m. fl.: Kalaalit Nunaat Nunalerutit. Atuakkiorfik Ilinniusiorfik, 2000. <i>En dansk version er udgivet af Geografforlaget med titlen GO-Mosaik Tema: Grønland.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lav "brainstorm" med eleverne. Bed dem nævne alle de positive sider ved den internationale samhandel. Bed dem begrunde, hvorfor de synes det er positivt og afslut med en diskussion om, hvad de/vi kan gøre for at afbøde eventuelle negative konsekvenser. • Skriv nogle emner på tavlen så som landingsbaner, skibstransport og e-mail. Bed dem udpege nogle økonomiske fordele og ulemper herved og begrunde deres udsagn. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Diskuter med eleverne, hvad det er der gør, at vi lader os påvirke af reklamer. Stil spørgsmål som: Hvad kan vi selv gøre for, at reklamer bliver mere troværdige? Prøv et produkt, eksempelvis en sæbe, der ud fra en reklame tiltaler eleverne, og se om produktet lever op til omtalen. • Efter gruppernes fremlæggelse diskuteres mediernes indflydelse på vores hverdag, og klassen diskuterer, hvad vi kan gøre for at øve indflydelse på medierne. 	<p>Scheuer, Carsten: Aviisiliorta, Atuakkiorfik Ilinniusiorfik, 1998.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lad holdet/klassen brainstorme om, hvorvidt der er teknologi eller bierhverv, som ikke er blevet nævnt under fremlæggelserne. Diskuter herefter fordele og ulemper ved den teknologiske udvikling. • Lad grupperne fremlægge deres resultater for hinanden ved hjælp af deres tegninger, og diskuter i fællesskab alle de teknologiske fremskridt, der har indflydelse på deres hverdag. 	

Verden omkring	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender og kan bruge forskellige typer grønlandskort og verdenskort • kender placeringen af de grønlandske kommuner og deres byer og største bygder 	<p>Undervisningen i læringsmålene indgår som en integreret del af al undervisning omkring Grønland.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Når der undervises i Grønlands befolkningshistorie, erhvervsformer og teknologiske udvikling inddrages på hele trinnet, undervisning i relevante grønlandske regioner, herunder kommuner og bygders beliggenhed. Brug skiftevis almindelige landkort med stednavne og klima-og plantebæltekort med og uden stednavne.
<ul style="list-style-type: none"> • <i>kender og kan bruge forskellige typer grønlandskort og verdenskort (fra denne kategori)</i> • kan orientere sig på verdenskortet og kender verdensdelene, verdenshavene, de største bjergformationer og flodsystemer og de største regioners og landes placering 	<p>Undervisningen i læringsmålene indgår som en integreret del af al undervisningen på trinnet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Når der undervises i eksempelvis levevilkår og samfundsforhold forskellige steder i verden, samfund, som Grønland har haft kontakt med fra vikingetiden frem til i dag, udviklingen i forskellige fortidige kulturer forskellige steder i verden, den europæiske kolonisering af andre verdensdele og de naturgivne og menneskabte forudsætninger for erhvervs- og produktionsformer forskellige steder i verden, inddrages til en hver tid undervisning i de forskellige steder og verdensdeles beliggenhed og omgivelser i undervisningen. Brug skiftevis almindelige verdenskort med stednavne, klima- og plantebæltekort og globus, og inddrag gradvist eleverne i at udpege lande og verdensdele. Lad dem gætte på lande og verdensdeles beliggenhed på verdenskortet eller globus ud fra oplysninger om erhvervsformer, klima og kultur. • Lad eleverne parvis forberede og tage på imaginære rejser, hvor de fortæller hinanden om, hvordan der er, og hvordan der ser ud, samtidig med at de viser ruten på verdenskortet.

Verden omkring	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<p>Evalueringen af læringsmålet indgår som en integreret del af al undervisning omkring Grønland.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Når der undervises i Grønlands befolkningshistorie, erhvervsformer og teknologiske udvikling inddrages på hele trinnet evaluering af elevernes kendskab til placeringen af de grønlandske kommuner, deres byer og større bygder. Bed med jævne mellemrum eleverne på blindkort e.l. udpege de regioner, kommuner, byer og bygder, som omhandles i den aktuelle undervisning. 	<p>”Kalaalit Nunaat - Grønland, Atlas”. Atuakkiorfik 1992. <i>Atlasset genoptrykkes ikke, men vil blive erstattet af andet materiale, som forventes udsendt primo 2004. Se Ilinniuisiorfik's hjemmeside: www.ilinniuisiorfik.gl</i></p> <p>Grønlandskort med og uden stednavne og klima-, plantebæltekort osv.</p>
<p>Evalueringen af læringsmålene indgår som en integreret del af al undervisningen på trinnet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bed med jævne mellemrum eleverne på blindkort udpege verdensdele, verdenshave, bjergformationer, flodsystemer samt regioners og landes placering, ud fra oplysninger om klima, erhvervsformer, samfundsformer og/eller kultur. 	<p>Verdenskort med og uden stednavne, globus og klima- og plantebæltekort osv.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har forståelse af sammenhængen mellem bosætningsmønstre og de naturgivne og menneskeskabte forudsætninger i Grønland og i forskellige samfundstyper andre steder i verden • <i>har kendskab til sammenhængen mellem erhvervs- og produktionsformer og de naturgivne og menneskabte forudsætninger herfor forskellige steder i verden til forskellige tider</i> 	<p>Grønlandske forhold behandles i forbindelse med læringsmål omkring erhverv og teknologisk udvikling i Grønland, hvorfor det ikke er nødvendigt at medtage specifikt i forbindelse med disse læringsmål.</p> <p>Det anbefales, at undervisningen tilrettelægges som temadage/uger eller projektarbejde, evt. i samarbejde med naturfag, matematik og fremmedsprogene. Sørg for, at der i klasseværelset forefindes litteratur fra et udvalg af lande og verdensdele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tal med eleverne om, hvilke faktorer der bevirker, at der opstår byer og storbyer, så som beliggenhed, ressourcer, transportmuligheder og arbejdspladser. Tal om hvad naturgivne forudsætninger kan være ud over forekomsten af fisk eller god landsbrugsjord, så som forekomsten af diamanter i Afrika, olie i Mellemøsten m.v. Bed eleverne vælge et land eller en verdensdel, og del dem som udgangspunkt i grupper efter valg af emne. Bed grupperne beskrive, undersøge og gøre rede for: Landets/regionens erhvervsmæssige udvikling og udvikling eller evt. affolkning af storbyer. Beskrivelsen skal belyse sammenhængen og udviklingen af produktionsformer, de naturgivne forudsætninger og de menneskeskabte. Hver gruppe udarbejder en rapport indeholdende illustrationer og diagrammer, som underbygger og viser udviklingen i det pågældende lands økonomiske vækst og eventuel vandrings fra land til by/by til land. Hver rapport afsluttes med en subjektiv bedømmelse af udviklingens konsekvenser - positive som negative. Alle rapporter kopieres, så alle har et eksemplar af hver. Hver gruppe fremlægger for de andre grupper ved hjælp af mundtlig beskrivelse, filmforevisning, illustrationer eller andet.
<ul style="list-style-type: none"> • har forståelse af, hvordan samfund påvirkes af og selv påvirker deres miljø 	<p>Emnet behandles på slutningen af trinnet og tilrettelægges som tema- eller projektarbejde i samarbejde med naturfag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bed eleverne om at vælge en naturgiver ressource og nævne eksempler på hvordan udnyttelsen af denne har haft indflydelse på bosætningsmønstre, økonomi og miljø (forurening) i fem lande. • Tag udgangspunkt i afbrændingen af Brasiliens regnskove og konsekvenserne heraf: Ufrugtbar jord, dyre- og plantearters uddøen, herunder vigtige lægeurter, manglen på ilt på verdensplan og forureningen forårsaget af brandene. Arbejd som samlet hold eller i grupper med problemstillinger som sprøjtemidler, atomkraft, kemikalier fra industrien, ozonhuller, drivhuseffekten, syrerregn o.s.v. Tag for hver enkelt problemstilling spørgsmålene op: Hvad kan jeg selv gøre i min hverdag for at være med til at problemet ikke bliver større? Hvad kan man gøre internationalt for at mindske problemet? Hvad sker der, hvis vi ikke gør noget for at mindske problemet? Hvor ligger ansvaret for problemernes eksistens og løsning?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Før fremlæggelsen forbereder hver gruppe spørgsmål til de andre gruppers rapporter, og de opfordres til at give konstruktiv kritik og ros. Afslut forløbet med en opsamling af ligheder og forskelle de valgte lande/regioner imellem og spørg eleverne om baggrundene herfor. • Bed eleverne nævne alle de typer af kommunikationsmidler, de kan komme i tanke om. Bed dem herefter undersøge og komme med eksempler på, hvordan man kommunikerer - herunder også hvilke transportmuligheder man havde - i fortidige kulturer. 	<p>Tom Døllner m.fl.: "GO 1-5". Geografisystem med tilhørende arbejdshefter og lærervejledninger. Atuakkiorfik 1993 - 1995. <i>Systemet genoptrykkes ikke.</i></p> <p>På de danske lærebogsforlags hjemmeside www.fui.dk findes en række relevante materialer. Hovedparten af disse kan hjemlânes fra Pilersuiffiks informationsafdeling til gennemsyn.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Introducer eleverne til en fiktiv eller konkret sag, hvor en kommune skal tage stilling til fordele og ulemper ved at tillade en ressourcebelastende og/eller forurenende industri at slå sig ned i området. Lad eleverne forberede og udføre rollespil, hvor de repræsenterer forskellige interessegrupper så som miljøaktivister, kommunale embedsmænd, forretningsdrivende, repræsentanter for den pågældende industri og arbejdssøgende. 	<p><i>Til læreren</i> Born, Erik W og Bøcher, Jens: "Pinngorfik, Pinngorarfik Kalaalit Nunaat"/"Grønlands Økologi". (Separat grønlandsk og dansk udgave). Ilinniusiorfik 2000/1999</p> <p><i>Til eleverne</i> Tom Døllner m.fl.: "GO 1-5". Geografisystem med tilhørende arbejdshefter og lærervejledninger. Atuakkiorfik 1993 - 1995. <i>Systemet genoptrykkes ikke.</i></p> <p>Dybbro, Tommy: " Naturen i krise". Video. Verdensnaturfonden, 1986. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>"Giftruter". Video. SFC, 1991. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>"Naturens hævn". Video. SFC, 1983. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>"SOS - Redningsaktion Jorden". Emnekasse. Mellempolke-ligt Samvirke, 1995. Pilersuiffik, fællessamlingen.</p> <p>På de danske lærebogsforlags hjemmeside www.fui.dk findes en række relevante materialer. Hovedparten af disse kan hjemlânes fra Pilersuiffiks informationsafdeling til gennemsyn.</p>

Læreplan for Samfundsfag

*****

C: Appendiks

Appendiks C1 - Litteratur vedrørende Grønlands historie

Gad, Finn: "Grønlands Historie" - Bind 1-2-3

Nyt Nordisk Forlag, 1969.

En god og meget detaljeret gennemgang af Grønlands historie.

Gad, Finn: "Grønland".

Politikens Danmarkshistorie.

Politikens Forlag, 1984.

En lettere tilgængelig og overskuelig grønlandshistorie.

Lidegård, Mads: "Grønlands Historie". Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1991.

En let læst og overskuelig fremstilling af Grønlands historie.

Birket-Smith, Kaj: "Eskimoerne".

Rhodos, MCHLXL.

Et samlet værk om eskimoer i hele det arktiske område.

Petersen, H.C.: "Den store Kajakbog". Atuakkiorfik 1997.

En bog om den materielle kultur i Thulekulturen. Giver indblik i den stadige tilpasning til forholdene, som har fundet sted i redskabskulturen, og dermed i, at den gamle grønlandske kultur ikke var statisk, men i stadig udvikling.

Krogh J., Knud: "Erik den Rødes Grønland". Nationalmuseets Forlag, 1982.

Bogen giver et samlet overblik over nordboernes historie i Grønland.

Holm, Gustav: "Konebådsekspeditionen". Rhodos, 1972.

En god indføring i østgrønlændernes materielle og åndelige kultur på tidspunktet for ekspeditionen.

Frederiksen, Kurt L.: "Kongen af Thule"

Rhodos, 1995.

Et samlet værk om "Grønlands søn", Knud Rasmussen, og om Inughuits historie, efter deres "opdagelse".

Wilhjelm, Henrik: "De store opdragere - Grønlands Seminarier i det 19. århundrede".

Det Grønlandske Selskab, 1997.

Wilhjelm, Henrik: "Af tilbøielighed er jeg grønlandsk.

Om Samuel Kleinschmidts liv og værk".

Det Grønlandske Selskab, 2001.

Bøgerne giver en forståelse af tiden, hvor der skete store ændring i Grønland med indførelsen af forstanderskaberne og uddannelsen af de mennesker, som kom til at præge og påvirke grønlændere i generationer herefter.

Sørensen Kjær, A.: "Danmark - Grønland i det 20. århundrede - en historisk oversigt". Nyt Nordisk Forlag, 1983.

En meget saglig skildring af Grønlands historie i det 20. århundrede.

SILA - Center for Grønlandsforskning, hjemmeside:

www.sila.dk

Hjemmesiden omhandler forskning i grønlandsk kulturhistorie fra de tidligste tilder. Den indeholder desuden en række nyttige links til andre sider om emnet.

Nunatta Katersugaasiva's hjemmeside:

www.natmus.gl

